

Tämä artikkeli on julkaistu ensimmäisen kerran Suomen Shakin numeroissa 2-3/2005

TAPANI SAMMALVUO

Omien pelien analysointi 1

Aina välillä minulta kysytään mikä on paras tapa kehittyä shakissa. Tähän kysymykseen on vastauksia lähes yhtä monta kuin kysyjäkin, mutta jos minun pitäisi antaa yleispätevä neuvo kaikille eritasoisille shakinpelaajille, olisi se "Analysoi pelaamasi pelit huolellisesti". Aiheesta on shakkikirjallisuudessa kirjoitettu yllättävän vähän ja suurin osa materiaalista on vanhentunutta, eikä ota huomioon tietokoneiden käyttöä apuvälineenä. Tammikuun nuorisovalmennusviikonloppuna asiaa käsiteltiin kahden luennon ajan Tapani Sammalvuon ja Jussi Tellan toimesta. Tämä kaksiosainen artikkeli on yhteenveto allekirjoittaneen osuudesta.

Omien pelien analysointi on mielestäni aliarvostettu harjoittelumuoto, ehkä siksi että se on oikein tehtynä suhteellisen raskasta ja vaikeaa. Itsekin tunnustan käyttäväni aikaa mieluummin esim. mielenkiintoisten avausmuunnelmien tutkimiseen kuin omiin peleihini, mutta ehkäpä juuri siksi on kehitykseni viime vuosina selvästi hidastunut! Päinvastaisia esimerkkejä on lukuisia ja kaikki huiput varmasti tutkivat omat pelinsä huolellisesti. Nykyisistä huipuista tiedän Gristshukin loikanneen 2500-vahvuisesta suurmestarista yli 2700-lukaiseksi huippusuurmestariksi, heti kun hän alkoi panostaa omien pelien tutkimiseen. Hyvä ystäväni Johan Hellsten (Elo 2564) ei omien sanojensa mukaan ole koskaan lukenut yhtään shakkikirjaa, vaan on kehittynyt ainoastaan tutkimalla omat pelinsä huolellisesti, usein toisen vahvan pelaajan kanssa. Toisena äärimmäisenä esimerkkinä voi mainita Robert Hübnerin, jonka julkaistujen analyysien perusteellisuus on ihailtavaa. Esim. kirjassa *Twenty-five Annotated Games* hän analysoi peliä Hübner - Portisch, Tilburg 1981 peräti 51 sivua! Hellsten ja Hübner ovat tässä asiassa varmasti jo hyvin poikkeuksellisia tapauksia ja voi olla, että he ovat menneet liiallisuuksiin muun harjoittelun kustannuksella, mutta heistä on nähtävissä kuinka tehokkaasta harjoittelumuodosta on kyse. Omia pelejään analysoidessa pelaaja ratkaisee samantapaisia ongelmia kuin pelin aikana ja ongelmakohtien löytäminen on helppoa. Myös analyysiprosessi kehittyy, mistä on hyötyä pelinaikaisessakin analyysissa.

Omien pelien tutkiminen voi kuulostaa yksinkertaiselta, mutta yleinen "Fritzi päälle ja menoksi", ei johda kovinkaan hyvään tulokseen. Syksyllä valmennusryhmäläisille antamassamme kotitehtävässä tuli analysoida viisi omaa peliään ja analyysissä oli nähtävissä aika paljon sokeaa koneen arvioihin luottamista ja vähän virheisiin johtaneiden syiden pohdintaa. Analyysit olivat usein myös liian pinnallisia. Seuraavassa onkin oma suositukseni analyysin toteuttamiseksi.

1) Mikäli mahdollista, analysoi peli edes pintapuolisesti vastustajasi kanssa heti pelin jälkeen. Tällä tavalla voitte vaihtaa mielipiteitä tapahtumista tuoreeltaan ja oppia toistenne näkemyksistä. Turnausväsymyksen välttämiseksi ei kuitenkaan tule tässä mennä liiallisuuksiin, jos kierroksia on vielä jäljellä. Analyysien tallentaminen jälkikäteen koneelle on myös hyvä idea, mutta tämäkin on parempi tehdä vasta turnauksen jälkeen. Turnauksen aikana on syytä varata aikaa myös rentoutumiselle ja levolle.

2) Tutki pelit mahdollisimman pian turnauksen jälkeen. Tällä tavalla pelin aikana ja jälkeen tutkimasi muunnelmat ja virheisiin johtaneet syyt ovat tuoreessa muistissa. Jos aikasi ei riitä kaikkien pelien tutkimiseen, tutki ne, joissa kohtasit eniten ongelmia.

3) Tutki peli *itse* alusta loppuun. Tai lopusta alkuun, mutta pääasia on, että mietit itse siirtoja, etkä kysy koneen mielipidettä liian aikaisin. Esim. koneen automaattianalyyseistä ei ole mitään hyötyä, kun yritetään selvittää virheisiin johtaneita syitä. Koneiden analyysit eivät myöskään ole virheettömiä. Yleisin virhe koneen kanssa analysoidessa on luottaa liikaa koneen arvioihin. Tässä vaiheessa suosittelen myös lähdekirjallisuuden jättämistä sivuun. Itse analyysin voi kyllä tehdä koneella suoraan tietokantaan, erityisesti myöhemmissä avausvalmisteluissa tästä on hyötyä. Etene tarpeeksi hitaasti. Koneelle siirtoja syöttäessä tulee helposti hätäiltyä.

4) Pyri objektiivisuuteen ja varaa tarpeeksi aikaa analyysiin. Useimmiten kannattaa käyttää pelin analysoimiseen aikaa vähintään yhtä paljon kuin sen pelaamiseen!

5) Tutki myös avausvaihe ajatuksella, vaikka tietäisitkin siirtojen olevan "teoriaa". Avauksen ymmärrys kasvaa ja muunnelmien muistaminen helpottuu. Tällä metodilla löytää myös hyödyllisiä avausuutuuksia, kuten esim. Artur Jusupov on todennut.

6) Kun olet tutkinut pelin läpi huolellisesti ilman apuneuvoja, voit aloittaa pelin tutkimisen apuvälineitä käyttäen. Apuvälineitä voivat olla esim. avaus- ja loppupelikirjat, avaus- peli- ja loppupelitetokannat. Avauksesta merkitsen itse yleensä kuinka pitkälle olen aiemmin tutkimaani teoriaa seurannut ja jos olen tästä poikennut muistivirheen tai muun syyn takia, tämän syyn, oikean jatkon ja mahdollisesti lähdepelin. Tällaisista kommentoiduista peleistä on hyötyä myös repertoaaritietokantaa rakennettaessa, sillä "pääpelien" ollessa omia on jatkojen muistaminen helpompaa.

7) Tee yhteenveto pelin tapahtumista. Älä edelleenkään unohda objektiivisuutta! Jacob Aagaard suosittelee listaamaan joka pelistä kolme oppimaasi uutta asiaa. Itse pidän tuota hiukan joustamattomana ohjeena, mutta tärkeää olisi tehdä yhteenveto ainakin virheistään ja pohtia sitä mikä ne on aiheuttanut. Kun tällaisia pelejä on kerännyt tarpeeksi, on helppo poimia sieltä useimmin toistuvat tyyppivirheet sekä niiden syyt ja lähteä harjoittelemaan niitä järjestelmällisesti.

Yhteenvedot peliongelmissa voi olla hyödyllistä lisätä myös erilliseen tekstidokumenttiin, jonka perusteella tekee yleisen treeniohjelmansa.

Lopuksi on hyödyllistä vielä käydä peli vielä kerran läpi valmentajan tai muun vahvan pelaajan kanssa. Usein tällä tavalla löytyy peliin vielä uusia näkökantoja.

Omien pelien analysointi 2

Edellisessä nuorisopalstassa käsittelin omien pelien analysoimista teoreettisella tasolla. Tämänkertaisella palstalla esitän lupaukseni mukaisesti esimerkin oman näkemykseni mukaan hyvin analysoidusta pelistä. Olen esittänyt pelin aikaisemmin SKSL:n nuorisovalmennusluennolla 30.1.2005. Tässä pelianalyysijä on jouduttu tilasyistä hiukan lyhentämään erityisesti muunnelmien osalta.

Sisilialainen puolustus (B50)

Eduardas Rozentalis (2619) - Tapani Sammalvuori (2445)

Kööpenhamina Politiken Cup, 4. kierros 26.7.2004

Tein tässä pelissä mahdollisesti suurimman virheeni jo ennen peliä. Käytin nimittäin valmisteluihini useita tunteja tutkien läpi kaikkia erilaisia sisilialaisen muunnelman harvinaisia muunnelmia, joita Rozentalis on käyttänyt. Rozentalisin pelityylille tyypillistä on kuitenkin pyrkiminen pelin ratkaisuun vasta myöhäisessä keskipelissä ja loppupelissä. Pitkälliset valmistelut ainoastaan rasittivat minua ja lopulta Rozentalis onnistui kuitenkin valitsemaan muunnelman, jota en ollut tutkinut! Tiesin toki, että liiassa valmistautumisessa on omat vaaransa, mutta halusin kuitenkin saada muunnemat tutkittua. Tällaisessa tilanteessa olisi saattanut olla hyötyä myös laajemmasta avausrepertoaarista. Esim. 1...e5:n jälkeen Rozentalisilla ei ole läheskään yhtä paljon tyylliseen sopivia teorianvälttömuunnelmia.

1.e4 c5 2.Rf3 d6 3.c3

Odotin eniten 3 Lb5+:a, jota Rozentalis on viime aikoina suosinut jopa enemmän kuin vanhaa suosikkiaan 2 c3:a.

3...Rf6 4.g3 Rc6 5.De2

Pelijatkoa muistin Rozentalisin kokeilleen jossakin yksittäisessä pelissä, mutta en kuitenkaan ehtinyt pohtimaan vastausta tähän etukäteen. Ennestään siirto ei ollut minulle tuttu, joten aloin heti käyttämään paljon aikaa valitessani "tarkinta" suunnitelmaa mustalle. Todellisuudessa mustan useimmat normaalipilaanit olivat pelikelpoisia, joten käytännön pelissä olisi ollut paras valita niistä luonnollisin (5...g6) ja säästää miettimisaikaa kriittisempiin asemiin. Halusin kuitenkin pelata "absoluuttisesti parhaita siirtoja" ja lopulta löysin idean, jonka arvelin hyödyntävän valkean aikaisen daamin siirron. Tästä "täydelliseen shakkiin" pyrkimisestä vahvaa vastustajaa vastaan pelatessaan Rowson on kirjoittanut valaisevasti kirjassaan *Seven Deadly Chess Sins*.

5...Lg4

Pelisiirron perusteena oli että myöhemmin valkean pelatessa (1.) h3 Lxf3 (2.) Dxf3, valkea ei voita tempo pelatessaan De2, koska daami on jo siirtynyt kerran. Periaatteellisesti olen kuitenkin lähettiparin vankka kannattaja ja syntyvä asematyyppe ei ollut minulle kovin tuttu ennestään, joten jo mainitsemani 5...g6 olisi ollut paras siirto minulle tässä tilanteessa.

6.Lg2

Tämä tuli jälleen hyvin nopeasti, mutta olin etukäteislaskelmissani pitänyt siirtoa epätarkkana vastauksen 6...Re5 vuoksi ja todellakin, musta tuntuisi tasoittavan jatkossa 7.d4 cxd4 8.cxd4 Rxf3+ 9.Lxf3 Lxf3 10.Dxf3 e6. Pelin aikana näin tässä kuitenkin mörköjä, luulin valkean saavan selvän edun pelaamalla 11.Rc3 d5 12.Lg5 dxe4 13.Rxe4, mutta yksinkertainen 13...Da5+ jäi näkemättä, vaikka käytin laskemiseen hyvin paljon aikaa, muistaakseni yli puoli tuntia.

Jos valkea olisi halunnut välttää lähettienvaihdon, olisi hän voinut pelata 6.d3 Re5 7.Rbd2 tai 6.h3 Lxf3 7.Dxf3 ideana 7...Re5?! 8.De3! (ei 8.De2 c4).

6...g6N 7.h3 Lxf3 8.Lxf3 Lg7 9.d3 Tb8N

Tämä siirto oli jälleen pyrkimystä "täydellisyyteen" ja samalla pieni merkki siitä, että en täysin ymmärtänyt asematyyppejä. Pelkäsin nimittäin valkean toteuttavan keskustaetenemisen d4, vaikka tämä on harvoin hyvä idea. Rozentalis ei myöskään tosissaan harkinnut d4:n pelaamista missään vaiheessa. Seurauksena puutteellisesta asemanymmärryksestä oli holtiton ajankäyttö, kun yritin etsiä tapoja varmistaa, että siirtoon d4 löytyy aina hyvä vastaus. Yksinkertaisessa jatkossa 9...0-0 10.Le3 Rd7 11.Dd2 b5 12.d4 cxd4 13.cxd4 e5! (hyvä tyyppivastaus d4:ään) 14.d5 Rd4 15.Lxd4 exd4 mustan asema ei ole huonompi. Pelisiirrosta ei kuitenkaan itsessään ole mitään vikaa, mutta käytin siihen aivan liikaa aikaa.

10.0-0

Pelin aikana olin tyytyväinen, kun nyt valkean d4-plaaneihin voin pelata 10.Le3 Rd7 11.Dd2 b5 12.d4 b4 13.dxc5 (tai 13.d5 bxc3 14.bxc3 Ra5) 13...Rxc5, joka onkin erinomainen mustalle, mutta tämä on yksinkertaisesti vain toinen osoitus siitä, että d4 ei ole hyvä idea valkealle.

10...b5 11.Lg2

Kaiken aikaa valkea on pelannut normaalisiirtoja ja tehnyt sen nopeasti, kun taas itse olin käyttänyt tuhattomasti aikaa ja energiaa löytääkseni "tarkimman jatkon".

11...b4

Pelin jälkeen Rozentalis arveli, että tämä ...b5-b4-idea oli liian aikainen, koska mustan kuningas on yhä keskustassa. Mielenkiintoinen kommentti sinänsä, mutta en itse asiassa usko sitä vielääkään, sillä valkea ei mielestäni pysty käyttämään hyväkseen mustan hidastelua.

12.f4 bxc3

Taas kului aikaa kun varmistin vastauksen taktisesti epätodennäköiseen siirtoon 13 e5?. Lopulta sellainen löytyi yksinkertaisilla siirroilla 13...Rd4 14.Df2 cxb2 15.Lxb2 Rd7 (jos 16.exd6?, niin 16...Txb2-+).

13.bxc3 Rd7

Taas laskin hyvin pitkään, ja ehkä väärin. Nyt oli parasta ottaa e5-ruutu kontrolliin pelaamalla 13...Dc7, minkä jälkeen mustalla näyttäisi olevan hyvä asema, esim. 14.Le3 Rd7 15.Dc2 0-0 16.Rd2 Tfc8 jatkona ...Da5 (ei heti 16...Da5 17.e5). Mutta halusin jälleen pelata maksimaalisesti ja välttää ...Dc7:n pelaamista niin pitkään kuin mahdollista. Eihän aina ole selvää mihin mustan daami haluaa. Pelijatkossa aliarvoin hiukan valkean dynaamisia mahdollisuuksia.

Jostain syystä myös tässä taktisesti epätodennäköinen idea 13...Rh5!? 14.Kh2 Rd4 kiihotti mielikuvitustani ja jälleen käytin liikaa aikaa sen laskemiseen. 15.Dd2! oli lopulta syy, minkä takia luovuin ideasta (14.e5 on myös hyvä). Kaiken kaikkiaan hyvin omituinen taktinen idea, jota normaalisti en olisi lähtenyt laskemaan tosissani. Miksi kuitenkin tein niin tässä pelissä? Luulisin tämän liittyvän jälleen samaan asenneongelmaan kuin pyrkimykseni löytää "parhaat siirrot" joka asemassa, eli tässä tapauksessa halusin "laskea kaiken", jotta tietäisin täsmälleen missä pelin aikana mennään.

14.e5!?

Tämä tuli shokkina minulle. Osittain syynä oli Rozentalista itselleni luoma kuva erittäin hitaana asemapelaajana, joka pyrkii pelaamaan niin kuivasti kuin mahdollista. Olin myös mielestäni onnistunut löytämään tälle siirrolle kumouksen.

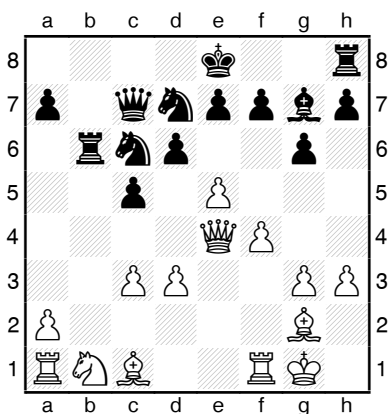
14...Dc7

Nyt mustalla piti olla laskelmieni mukaan erinomainen asema, sillä 15 exd6 Dxd6 on hyvä mustalle ja 15.e6 fxe6 16.Dxe6 Rd4! 17.cxd4 Lxd4+ 18.Le3 Lxa1 jälkeen valkealla ei tunnu olevan tapaa kasvattaa aloitettaan, esim. 19.Ra3 (19.f5 Lf6; 19.Ld5 Rb6) 19...Lf6. Ajattelin pelin aikana jotakuinkin seuraavasti: "Hyvä, nyt peliin tulee selkeys muutamassa siirrosta ja laskelmieni mukaan lopputulos ei voi olla minulle huono."

15.De4

Tätä en oikein myöskään ymmärtänyt pelin aikana, mutta en käyttänyt paljoa aikaa vastaukseeni, sillä olin laskenut tämän 13. siirtoa miettiessäni.

15...Tb6!?

15...Tc8 oli mahdollisesti turvallisempi vaihtoehto, ja mustan asemassa ei ole vikaa.

16.Ra3!

Tämänkin olin nähnyt jo pelatessani 13...Rd7 (kun laskin "kaiken"), mutta nyt iski paniikki, eihän sen pitänyt käydä! Tietyssä mielessä shokeerannuin ja hiukan uskoin vastustajaani, mikä ei muuten ole minulle kovin tyypillistä. Heikompaa pelaajaa vastaan olisin saattanut laskea lyönnin e5:een "hiukan" tarkemmin.

Etukäteislaskelmissani olin todennut 16 d4?!:n johtavan mustan etuun jatkossa 16...cxd4 17 cxd4 dxe5 18 dxe5 Rb4 ja 16.e6?! ei myöskään ole vaarallinen, koska 16...fxe6 17.Dxe6 Rd4 18.cxd4 Lxd4+ 19.Le3 Lxa1. Arvoin, että daamisivustalta löytyy tarvittaessa lisäsuojaa kuninkaalle. 20.Ra3 (20.f5 Lf6) 20...Lf6 21.Rc4 Tb4 22.f5 g5.

16...Ra5??

Täydellinen sokeus. En nähnyt valkean seuraavaa siirtoa ollenkaan, ennen kuin päästin nappulan irti! Tämän virheen aiheutti osittain eräs vanha ongelmani, taktinen epävarmuus, osittain väsymys (monen tunnin valmistelu!), osittain orastava aikapula ja osittain 16. Ra3 aiheuttama psykologinen shokki. Ongelmana oli, että aiemmin laskemassani muunnelmassa 16...dxe5 17.Rc4 Ta6 löytyi nyt "virhe", sillä laskin nopeasti (orastava aikapula!) jatkot 18 fxe5 Rcxe5 19 Lf4 ja luulin mustan joutuvan pelaamaan 19...f6 ja 18.Te1?! ja luulin, että valkea uhkaa lyödä e5:een voittaen takaisin sotilaan!! Jatkoin muunnelmaa vielä varmistuakseni, että mustalle todella käy huonosti, esim. 18...exf4? 19.Lxf4 Dd8 20.Rd6+ Kf8 21.Dc4+- . Eli nyt yhtäkkiä luulin laskeneeni mustan e5:ttä kontrolloivien upseerien määrän väärin ja sen seurauksena laskin ne väärin todellisuudessa!! Rozentalis oli suunnitellut pelaavansa 18.fxe5 Rcxe5 19.Lf4 0-0 (tämän on mahdollinen, koska e5 on suojattu, mitä en siis pelin aikana nähnyt!) Rozentalis arveli, että valkealla menee hyvin, vaikka ei antanutkaan mitään konkreettista jatkoa. Valkealla on toki kompensatiota sotilaasta, mutta esim. 20.Tae1 (20.d4? cxd4 21.cxd4? Dxc4 [tämänkin olin nähnyt jo 13. siirron kohdalla, mutta nyt siis luulin mokanneeni...]) 20...Te6 on OK mustalle, esim. 21.De3 Dc8 22.Rxe5 Lxe5 23.Lxe5 Txe5 24.Df4 Db8 25.Tb1 Rb6 (25...Dd6 26.Tb7). Valkean paras on ehkä 20.Tab1!? Te6 21.Tb5 riittävin kompensatioin.

17.Da4+-

Tämän siirron laillisuus jäi kokonaan näkemättä! Samalla aloin yhtäkkiä ihmettelemään, että eikös minulla ollut sittenkin tarpeeksi lyöjiä e5-ruutuun ja se tietysti vei fiiliksiä entisestään. Asema on nyt täysin surkea, joten teki mieli luovuttaa heti, mutta jatkoin vielä kuitenkin muutaman siirron. Ei sillä luovutuksella mitään olisi saavuttanut kuitenkaan.

17...Tb8 18.exd6 exd6 19.Rb5 Db6 20.Te1+ Kf8 21.Tb1 Lf6 22.c4!

Yksinkertaista ja tehokasta. Tässä päätin luovuttaa pelisiirtojen jälkeen.

22...a6 23.Ra3 Dc7 24.Ld2 Ld8 25.Lxa5 Dxa5 26.Dxd7 Txb1 27.Txb1

Noniin, eiköhän tässä vaiheessa asia tullut selväksi jo yleisöllekin.

1-0

Rozentalis käytti aikaa peliin vain hiukan yli puoli tuntia, minä taas n. 1 h 53 min.

Yhteenveto:

- Liian valmistautumisen takia olin pelin aikana hyvin väsynyt.
- En tuntenut pelissä esiintynyttä tyyppiasemaa tarpeeksi hyvin, minkä takia aikaa kului paljon.
- Pyrin "täydellisyyteen" tilanteessa, jossa se on hyvin vaikeaa. Seurauksena liika ajankäyttö ja aikapula.
- "Fantasia"-muunnelmien laskemista asemassa, jossa suoraa taktiikkaa tuskin voi esiintyä. Syynä ehkä lievä taktinen epävarmuus ja sama "täydellisyyteen" pyrkiminen.
- Shokeerannuin yllätyksestä 15.Ra3!, seurauksena alkeellinen laskuvirhe.
- Aliarvioin aseman sisältämiä dynaamisia mahdollisuuksia.
- Taktisia ongelmia yksinkertaisissa muunnelmissa.
- Laajempi avausrepertoaari olisi mahdollisesti auttanut valmisteluissa.

Peli aiheutti siis minulle paljon miettimistä, mutta nyt olen selvittänyt itselleni virheet, niihin johtaneet syyt ja oppinut myös avauksessa esiintyneestä asematyypistä hyödyllisen oppitunnin. Tiedostettuani mainitsemani ongelmat olen myös tehnyt muutoksia harjoitteluohjelmaani ja tämän avulla toivon pääseväni eroon pelissä esiintyneistä ongelmista.